

2. Inleiding

Otto's werk is belangrijk, omdat het tot stand is gekomen uit algemeen kunstzinnige kennis en gevoel in een tijdvak van in toenemende mate rationeel ontwerpen. Als plantenkenner trad hij meer dan anderen in de schoenen van Springer en Tersteeg, echter niet zonder daar een eigentijdse visie aan toe te voegen.

Otto's werk leent zich in een aantal gevallen, waarschijnlijk door deze geschakeerde achtergrond, niet voor analyse en konden alleen door beschrijving worden toegelicht. Bij beschrijving van zijn werk is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van mondelinge toelichtingen van Otto.

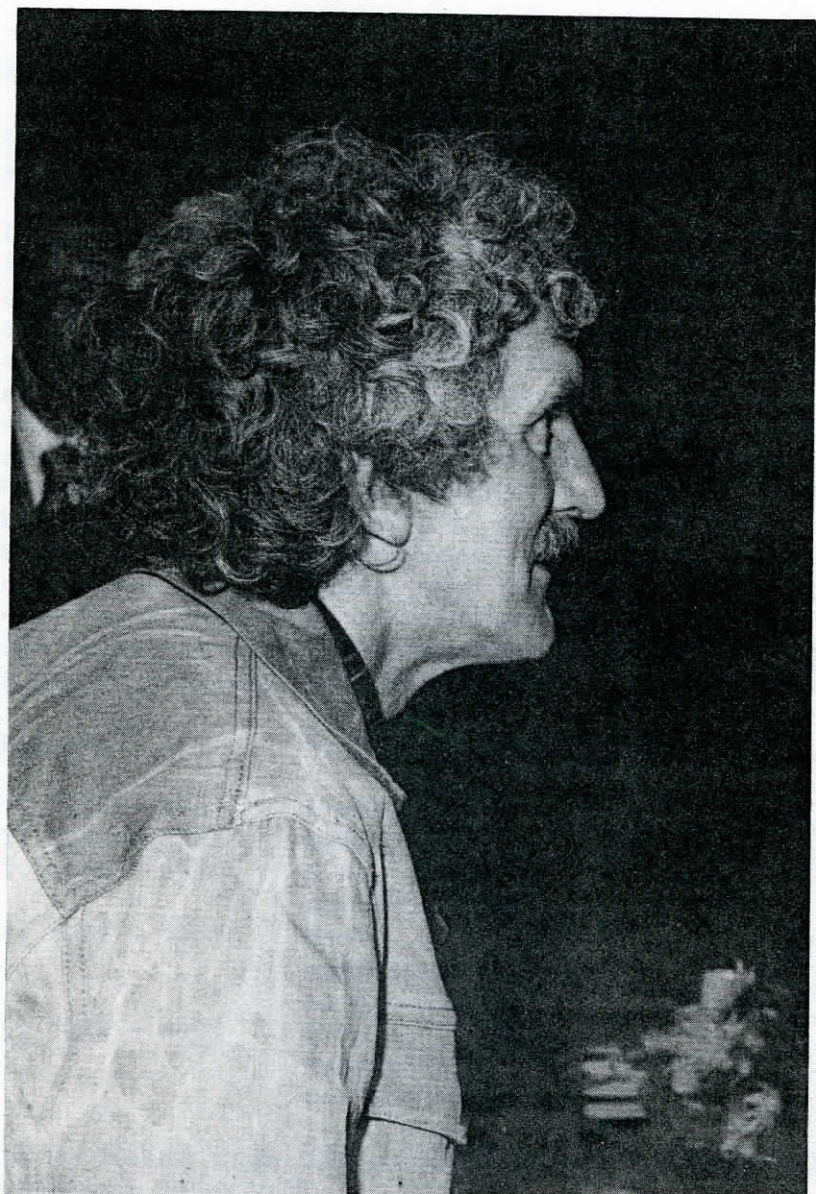
Er is een indeling gemaakt van zijn werkstukken in perioden, die in hoofdzaak zijn gebaseerd op samenwerkingsverbanden (hoofdstuk 3). Daaruit is een selectie gemaakt met het doel verschillende eigenschappen van Otto's werkopvatting en werkwijze zo volledig mogelijk tot hun recht te doen komen. Een beperking hierbij was het voorhanden zijnde en reproduceerbare materiaal.

Vervolgens zijn Otto's ontwerpen, voor zover mogelijk, mede aan de hand van de uitgevoerde toestand, beschreven of geanalyseerd (hoofdstuk 4). Meer dan in de werkstukken uit de voorafgaande publicaties in dit onderzoek, bleken de beplantingskeuzen ^{bleken} een geïntegreerd deel van het ontwerpproces te zijn. Tevens zijn invloeden op Otto's werk in beschouwing genomen, zoals zijn opleiding, studiereizen en de werkcontacten van degenen waarmee hij samenwerkte. Otto heeft als het ware invloeden van buiten volledig opgenomen in zijn eigen idioom (hoofdstuk 5).

Tenslotte wordt Otto's werkwijze besproken, waarna de ontwerpen wederom aan de hand van die werkwijze worden gezien (hoofdstuk 6).

De behandelde plannen zijn:

Plantage te Brielle (1947)
Sportpark Schaerweider Bossen (1947)
Stationsbeplanting te Zevenaar (1950)
Begraafplaats te Castricum (1954)
Stationsbeplanting te Meerssen (1961)
Tuin te Drachten (1962)
Tuin te Bunnik (1963)
Beplanting Middenpolder te Papendrecht (1973)

afb.1 Hein Otto

3. Periode indeling

3.1. Inleiding

Hein Otto is op 17 april 1916 in Amsterdam geboren. Zijn vader is werkzaam bij een bank. Hij heeft een broer en een zuster (noot 1).

De eerste artistieke inspiratiebron van Otto is zijn grootvader. Deze is timmerman en ontwerpt en restaureert meubels. De liefde voor planten en dieren wordt Hein Otto door zijn vader bijgebracht. Dit gebeurde door hem mee te nemen op wandelingen en door hem de werken van Thijssse en Heymans te leren kennen en waarderen. Hij verrijkt zijn kennis door middel van Verkade-albums en door het lezen van 'de Levende Natuur', waarvan Thijssse hoofdredacteur was (noot 2). Daarnaast leest Otto artikelen van Springer in het tijdschrift 'Onze Tuinen'. In 1923 verhuist de familie Otto naar Haarlem. Hier gaat Hein Otto naar de openbare school, waar hij vooral wordt geboeid door de teken- en plantkundelessen. Zijn vader heeft naast belangstelling voor planten en dieren ook belangstelling voor architectuur. Hij ontwerpt zelf de tuin voor het nieuwe huis in Haarlem. Otto ervaart dan voor de eerste keer dat je bewust iets kunt ontwerpen. Na de lagere school gaat hij naar de H.B.S. in Haarlem, waar hij in 1934 zijn eindexamen haalt.

Periode	Werkgever/Opdrachtgever
---------	-------------------------

1. 1934 - 1941	studietijd
2. 1941 - 1946	S.B.B.
3. 1946 - 1950	N.S. particulieren
4. 1950 - 1959	N.S. gemeenten particulieren
5. 1959 - 1979	N.S. gemeenten particulieren

In de tekst zijn uit elk van deze periode enkele voorbeelden meer uitvoerig behandeld.

afb.2 periode indeling

3.2. Periode 1 : 1934 - 1941

Otto wil graag kunstschilder of architect worden, maar gezien de slechte economische perspectieven ten aanzien van deze beroepen kiest hij na enige aarzeling voor een studie aan de LH Wageningen. Na zijn propaedeuse kiest hij in 1936 de studierichting Tuinbouw. Hij begint daarmee zijn opleiding op het beginpunt van nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied.

Het vakgebied en het onderwijs hadden net een dieptepunt meegemaakt, toen, na de pensionering van Hartogh Heys van Zouteveen in 1933 (die in 1918 Springer was opgevolgd), in Wageningen in het vak tuinarchitectuur geen onderwijs werd gegeven. Springer was hiermee begonnen in 1897 aan de toen pas opgerichte Hogere Land-, Tuin- en Bosbouwschool in Wageningen. Dit onderwijs stond nog geheel in het teken van de Engelse Landschapsstijl. Door verschillende oorzaken stond het onderwijs van Springer op een niet zo hoog peil.

Ook waren andere opleidingsmogelijkheden gebrekkig. Mede hierdoor was rond de eeuwwisseling de parkarchitectuur sterk onderbelicht en werd deze meestal door stedenbouwkundigen uitgeoefend. Tuinarchitectuur werd door een klein groepje tuinarchitecten uitgeoefend. Het beroep van tuinarchitect krijgt in Nederland pas in het begin van de twintiger jaren een officiële status bij de oprichting van de B.N.T., de Bond van Nederlandse Tuinarchitecten. Er zijn echter nog maar weinig tuinarchitecten, die door stedenbouwkundigen echt serieus worden genomen. Na Springer (die na 1922 steeds minder werk gaat doen) lijkt Bijhouwer een van de weinigen te zijn geweest. In 1936 wordt J.T.P. Bijhouwer aan de LH aangesteld om les te gaan geven in het vak tuin- en landschapsarchitectuur. Het vak ontwikkelt zich van tuinarchitectuur naar tuin- en landschapsarchitectuur. Dit uit zich onder andere in schaalvergroting, verschuiving naar een interdisciplinaire aanpak. Ook worden de gebruiksaspecten van beplantingen steeds belangrijker.

Het onderwijs van Bijhouwer bestond uit het leren ontwerpen door het geven van inspiratie en het overdragen van enthousiasme met onder andere voorbeelden en artikelen. Hiermee vermeed Bijhouwer schoolvorming en probeerde hij een persoonlijke ontwikkeling van zijn leerlingen te bevorderen. Bijhouwer was ook actief in de B.N.T. Hierbinnen bevorderde hij onder andere de scheiding tussen het hovenierswerk en het werk van de tuinarchitect als onafhankelijk adviseur. (Later streefde ook Otto dit na).

In hetzelfde jaar, dat Otto aan de LH gaat studeren gaat Bijhouwer aan de LH les geven in het vak Tuin- en Landschapsarchitectuur (noot 3). Uit belangstelling kiest Otto dit, voor zijn studie onbelangrijke, bijvak. Naast de colleges plantensociologie (bij professor Jeswiet) en plantenziektekunde (bij professor Quanjier), welke het zwaarte-punt van zijn studie blijven vormen, volgt hij de colleges van Bijhouwer.

Voor de ontwikkeling van Otto als tuinarchitect is tijdens zijn studie vrijwel uitsluitend Bijhouwer van belang. Zelf zegt Otto dat hij door Bijhouwer is "opgevoed". Otto voelt zich sterk aangetrokken tot diens artistieke overtuiging, die in die tijd afweek van de "Wageningse overtuiging". Deze wordt door Otto beschreven als "voornamelijk cultuurtechnisch, materialistisch en hard". Ook de levenshouding van Bij-

houwer sprak sterk tot de verbeelding van Otto. Daarin was Bijhouwer socialistisch of zelfs communistisch, hoewel hij daar, volgens Otto, niet altijd openlijk voor uit wilde komen. In januari 1941 studeert Otto af in de richting Tuinbouw met als vakken tuinbouwplantenteelt, plantenziektekunde, plantensociologie en tuinarchitectuur.

3.3. Periode 2 : 1941 - 1946

Omdat de economische situatie nog niet veel is verbeterd, besluit Otto zich verder te bekwamen in de plantensociologie. Bij de vakgroep plantensystematiek en -geografie krijgt hij een collegeassistentenschap met de bedoeling te promoveren. Op voordracht van Bijhouwer wordt hem echter in november 1941 een baan bij de afdeling Landschapsverzorging van Staatsbosbeheer aangeboden. Otto accepteert het aanbod. Hij werkt onder andere aan wegbeplantingen voor provinciale - en rijkswegen. Otto ontwerpt beplantingen langs RW 12 Utrecht-Driebergen, de Klomp-Ede en RW 13 Den Haag - Rotterdam. Namens het Staatsbosbeheer zit hij in de beplantingscommissie voor de Noord-Oost polder, samen met onder andere Bijhouwer en prof.ir.M.J. Granpre-Moliere. Bij het werken aan RW 16 Rotterdam-Dordrecht blijkt, dat G.A. Overdijkink, chef van Otto, liever geen rijen, maar groepjes bomen langs wegen ziet. Na de 1945 herzielt Otto dit plan en bereikt na veel moeite toch een traject met een beplanting van rijen bomen. Otto werkt in deze periode ook aan kleine ruilverkavelingen. Een voorbeeld hiervan is het Diessense Broek (Noord Brabant) van 300 ha. Door een Duits uitvoeringsverbod werd hiervan niets gerealiseerd. Het laatste werk uit deze periode is het ontwerp voor de beplanting van de binnenstad van Middelburg. Hij werkt hieraan met de architect ir. P. Verhagen. Het contact met Verhagen wordt door Otto heel stimulerend genoemd. Verhagen heeft veel kennis van planten. Otto en Verhagen kunnen op een gelijkwaardige wijze met elkaar hierover praten (noot 4). Ondanks genoemde activiteiten heeft Otto in deze periode weinig werk. De oorzaak hiervan is een bouwverbod, door de Duitsers tijdens de oorlog ingesteld. In 1944 duikt Otto onder in zijn ouderlijk huis om tewerkstelling in Duitsland te voorkomen. Uit beschreven periode zijn geen plannen voorhanden.

3.4. Periode 3 : 1946 - 1951

In maart 1946 verandert Otto van baan. Hij gaat dan bij het bureau Stedebouw van de Nederlandse Spoorwegen werken. Voor Otto is er bij de N.S. nooit een tuinarchitect in dienst geweest. Otto heeft daar een part-time baan. Hij werkt tweeënhalve dag bij de N.S. De overige tijd besteedt hij aan partikulier werk. Als Otto bij de N.S. gaat werken staat het bureau Stedebouw onder leiding van prof.ir. J. Froger, wiens werkopvatting sterk is verwant aan die van Granpre-Moliere. Otto komt op de kamer van een bouwkundig ingenieur, dipl.Ing. H. Koopman, te werken. In zijn begintijd bij de N.S. inventariseert Otto voornamelijk de te beplanten N.S.-terreinen. In 1947 begint hij met het jureren van wedstrijden in stationsbeplantingen, waarmee hij een vooroorlogse traditie voortzet (noot 5).

Zijn werk als partikulier tuinarchitect komt in het begin slechts

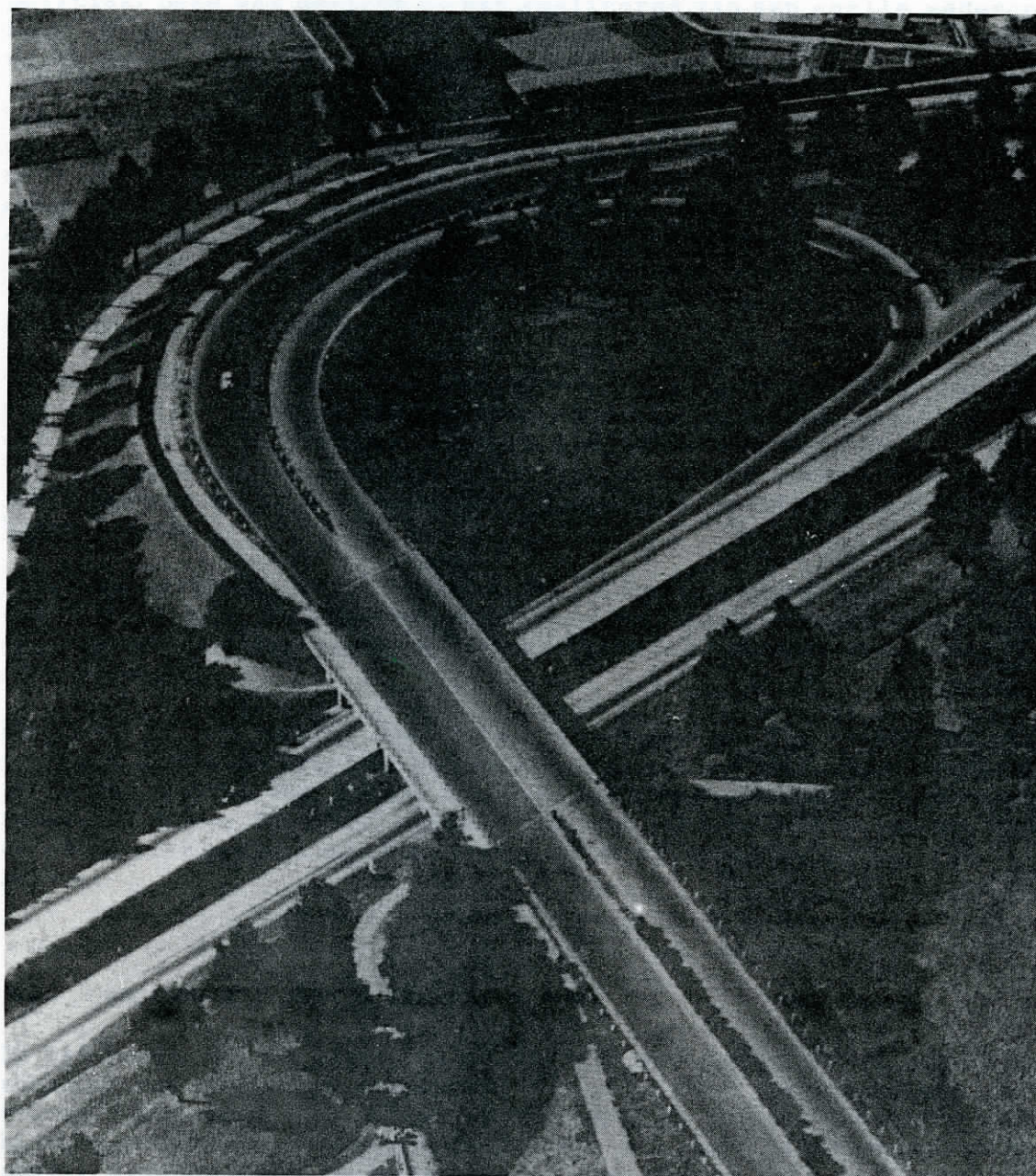

Fig. 1. Aerial view of the highway interchange.

The highway interchange is a complex structure with multiple levels of overpasses and ramps. It is designed to allow traffic to move between different levels of the highway without the need for traffic lights. The interchange is surrounded by trees and vegetation, and some buildings are visible in the background. The perspective is from a high angle, looking down at the intersection of the roads.

The highway interchange is a complex structure with multiple levels of overpasses and ramps. It is designed to allow traffic to move between different levels of the highway without the need for traffic lights. The interchange is surrounded by trees and vegetation, and some buildings are visible in the background. The perspective is from a high angle, looking down at the intersection of the roads.

langzaam op gang. Dit kwam voornamelijk door de gevoerde economische politiek. Deze was gericht op het realiseren van een snelle wederopbouw. Hiervoor moest eerst een goede concurrentiepositie op de wereldmarkt worden ingenomen. De volkshuisvestings-politiek was vrij ondergeschikt aan de industrialisatie. Dit had als gevolg dat het ontstane tekort aan woningen in deze periode nauwelijks werd opgelost. Dit had negatieve gevolgen voor de aantallen opdrachten voor tuinarchitecten. Otto krijgt in deze naoorlogse periode weinig opdrachten. Zijn eerste opdracht krijgt hij via Bijhouwer. Deze bezorgt hem, als voorzitter van de C.O.L. (Commissie van overleg voor Landschapsherstel) onder meer een baan als supervisor Landschapsherstel op de Zuid-Hollandse eilanden (noot 6). Otto heeft hiervoor twee assistenten, te weten Tineke Roelfsema en Hans Warnau.

Tevens worden hem opdrachten bezorgd via ir. A. Stoffels (toen houtvester van S.B.B., standplaats Haarlem). Otto kende Stoffels uit de tijd dat hij bij S.B.B. werkte. Door hem krijgt Otto onder andere in 1947 het adviseurschap van Klundert, zijn eerste adviesgemeente. Tijdens dit adviseurschap werkt Otto samen met de architect en stedenbouwkundige ir. Wieger Bruin.

Met de architecten W. de Bruin en J.B. baron van Asbeck werkt Otto aan een ontwerp voor de Schaerweider Bossen bij Zeist. Wanneer blijkt dat dit project niet zal worden uitgevoerd gaat Otto er alleen mee door als ontwerp oefening.

Uit deze periode worden twee ontwerpen besproken. Ten eerste het plan van de plantage te Brielle, het eerste ontwerp dat Otto zonder hulp van Bijhouwer maakt. Ten tweede het plan voor het sportpark Schaerweider Bossen te Zeist, een plan, waarvan hij zegt veel te hebben geleerd door de samenwerking met de architecten W. de Bruyn en baron J.B. van Asbeck.

3.5. Periode 4 : 1951 - 1959

In het begin van de jaren '50 wordt Otto een groot aantal adviseurschappen van gemeenten aangeboden. Dit zijn onder andere Heiloo, Castricum, Wassenaar, Den Helder, Papendrecht en Bunnik. Hiernaast heeft hij nog een aantal uiteenlopende opdrachten, zoals de Keukenhof en een aantal niet-openbare terreinen rond instellingen. Otto profiteert mee van de enorme economische expansie in deze tijd.

Verdere activiteiten van Otto in deze periode zijn zijn deelname in het bestuur van Bond Heemschut (bond ter bescherming van het aanzien van stad en landschap). Als Bijhouwer in 1952 een jaar naar Amerika gaat neemt Otto samen met Mien Ruys in Wageningen de colleges over. In 1952 en 1954 bezoekt Otto congressen van de IFLA (International Federation of Landscape Architects) in respectievelijk Stockholm en Wenen. In Wenen houdt Otto een lezing over spoorwegbeplantingen.

De inventarisatie van eventueel te beplanten terreinen bij de spoorwegen is afgerond. Otto begint in deze tijd met het ontwerpen van beplan-

tingen op terreinen van de NS. Uit deze periode worden twee ontwerpen besproken, te weten het ontwerp voor de beplanting van het station te Zevenaar uit 1950, het eerste ontwerp bij de N.S. van Otto, en een ontwerp voor een begraafplaats te Castricum uit 1954, omdat Otto dit ontwerp een grote stap in zijn ontwikkeling noemt.

3.6. Periode 5 : 1959 - 1979

Rond 1959 loopt een aantal adviseurschappen van gemeenten ten einde. Een van de redenen hiervoor is dat de gemeenten een eigen gemeentelijk apparaat gaan opzetten. Hierdoor zijn externe adviseurs niet meer nodig. Van alle adviseurschappen blijven er tenslotte enkele over: Wassenaar (tot '65), Papendrecht (tot '78), Bunnik en Smallingerland (tot nu toe). Een andere reden van terugloop van adviseurschappen is het feit dat Stoffels bij S.B.B. weggaat. Zoals al eerder is gezegd heeft deze Otto een groot aantal adviseurschappen bezorgd.

Met de gemeenten die Otto blijft adviseren heeft hij een heel goede samenwerking. Papendrecht en Smallingerland zijn groeikernen en breiden zeer sterk uit (noot 7). Ook Bunnik groeit. Otto heeft in deze gemeenten zeer veel werk. Otto drukt hierop onmiskenbaar zijn stempel. In de jaren '60 maakt ook de N.S. een grote groei door, waardoor Otto ook hier veel werk heeft. In 1961 ontwerpt Otto de beplanting rond het station te Meerssen.

Hans Warnau noemt dit een hoogtepunt in alles wat de jaren '60-'80 in dit vakgebied hebben opgeleverd. In 1965 ontwerpt Otto de beplantingen voor, het toen grootste rangeerterrein van Europa, Kijfhoek. In 1963 krijgt Otto door Bijhouwer het adviseurschap van het universiteitsterrein de Uithof te Utrecht. Hij ontwerpt vrijwel alle beplantingen voor de Uithof.

In 1970 organiseert Otto de laatste wedstrijd in stationsbeplantingen. Door toename van automatisering worden veel stations niet meer continu bemand, waardoor het aantal deelnemers na een hoogtepunt in 1959 (160 van de 320 stations) steeds verder is teruggelopen.

In 1979 beëindigt Otto zijn werkzaamheden bij de N.S. om gezondheidsredenen. Het aantal opdrachten in de partikuliere sector loopt terug. Hij richt zijn aandacht vanaf die tijd vooral op muziek en schilderkunst. Reeds in het begin van de jaren '60 is hij begonnen met het aanleggen van een zeer omvangrijke schilderijencollectie.

Ook uit deze laatste periode wordt een aantal werken besproken. Deze werken, de stationsbeplanting te Meerssen, de tuin rond de burgemeesterswoning te Drachten en die te Bunnik en het plan Middenpolder te Papendrecht, geven een goed beeld van de werkopvatting van Hein Otto.

noot 1.

Zijn broer was clarinetleraar aan het conservatorium te Amsterdam en het conservatorium te Maastricht. Zijn zuster is schilderes.

noot 2.

Zie blz. 119 uit de scriptie over Springer van Geenen en Roeleveld (LH Wageningen 1982).

noot 3.

Bijhouwer was voor een jaar benoemd. Om zijn docentschap te verlengen had hij vijf mensen nodig, die wilden tekenen. Otto was een van die mensen.

noot 4.

ir. P. Verhagen was na de Tweede Wereldoorlog de Gemachtigde voor de Wederopbouw bij het ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting.

noot 5.

Van '36 tot '40 werden op initiatief van de ANWB wedstrijden in stationsversiering georganiseerd.

noot 6.

De leden van deze organisatie werken voor de ministeries van Landbouw en Wederopbouw en maakte plannen voor beplantingen, die in het landelijk gebied tijdens de Tweede Wereldoorlog verloren waren gegaan. Tevens werden daarbij adviezen voor subsidies gegeven.

noot 7.

Smallingerland is vanaf '58 van 13.000 inwoners uitgegroeid tot 50.000 inwoners.